

Vastuvõtmise kuupäev : 27/07/2026

Kohtuasi C-604/26***Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

4. juuni 2026

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sofiyski rayonen sad (Sofia rajoonikohus, Bulgaaria)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

4. juuni 2026

Hageja:

Universitetska Parva MBAL – Sofia „Sv. Yoan Krastitel“ EAD

Kostja:

I. S. S.

Põhikohtuasja ese

Sofiyski rayonen sad (Sofia rajoonikohus) menetleb esimese astme kohtuna hagi, mille esitas haigla ametist lahkunud arsti vastu, kuna viimane ei täitnud nende vahel kutsealase täiendusõppe läbimise ja eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamise kohta sõlmitud lepingut, mis kohustas arsti töötama haiglas viis aastat pärast täiendusõppe lõppu.

Eelotsuse küsimused

1. Kas ELTL artiklit 45 tuleb tõlgendada nii, et kutsealase täiendusõppe lepingus sisalduv tingimus – mille kohaselt täiendusõpet läbiv isik (eriarsti täiendusõpet läbiv arst), kes ütleb töösuhte üles enne seda, kui eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamisest kulgema hakanud kindlaksmääratud tähtaeg on lõppenud, on kohustatud hüvitama täiendusõppekulud ja maksma leppetrahvi – kujutab endast töötajate liikumisvabaduse piirangut, kui ette

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

- nähtud süsteem võiks takistada sellel töötajal võtmast vastu töökohta teises liikmesriigis?
2. Kas ELTL artiklit 45 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „töötaja“ hõlmab ka isikuid, kes raviastutuse ja täiendusõpet läbiva isiku (eriarsti täiendusõpet läbiva arsti) vahel sõlmitud kutsealase täiendusõppe lepingu raames tööd teevad?
 3. Kas ELTL artiklit 45 koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 15, artikliga 31 ja artikliga 5 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus kohtupraktika, mille kohaselt peetakse kehtivaks vastutust reguleerivat tingimust, mis näeb ette, et arst, kes ei täida oma kohustust töötada pärast eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamist tööandja juures veel viis aastat, on kohustatud hüvitama kõik täiendusõppe kulud ja maksma leppetrahvi kahe kuu töötasu ulatuses, millele lisandub seadusjärgne viivis nendelt summadel, kui selline tingimus:
 - a) võib endast kujutada töötajate liikumisvabaduse olulist piirangut;
 - b) võiks kahjustada õigust kutseala vabalt valida ja kutsealal vabalt tegutseda;
 - c) võiks panna asjaomase isiku ebasoodsate ja ebaproportsionaalsete töötingimuste olukorda; ja/või
 - d) võiks tähendada sunni rakendamist, mis on vastuolus sunniviisilise töö keeluga?
 4. Kas nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 2 punktis b määratletud mõistet „tarbija“ tuleb tõlgendada nii, et täiendusõpet läbivat isikut (eriarsti täiendusõpet läbivat arsti), kes on sõlminud kutsealase täiendusõppe lepingu raviastutusega (mis on ühe aktsionäriaga aktsiaselts ja tegeleb lisaks meditsiiniteenuste osutamisele ka õppe- ja teadustegevusega ning koolitab üliõpilasi ja pakub meditsiinitöötajatele kõrghariduse esimese astme õppele järgnevat õpet) ning kes lepingu sõlmimise ajal ei tegutsenud eriarsti kutsealal, tuleb käsitada tarbijana[?]
 5. Kas direktiivi 93/13/EMÜ artiklit 3, artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisene kohtupraktika, mille kohaselt on meditsiiniastutuse ja täiendusõpet läbiva isiku (eriarsti täiendusõpet läbiva arsti) vahel sõlmitud kutsealase täiendusõppe lepingus sisalduv tingimus, mis näeb juhul, kui töösuhe lõpetatakse enne viie aasta möödumist eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamisest, ette kohustuse hüvitada (a) kõik õppekulud, kusjuures tuleb arvesse võtta, et eriarsti täiendusõpet läbiv arst on omandatud teadmiste ja oskuste alusel õppe ajal ja pärast seda tööandja juures ka tööd teinud, ning (b) maksta leppetrahvi kahe kuu töötasu ulatuses, millele lisandub (c) seadusjärgne viivis nimetatud

- summadelt, juhul kui liikmesriigi kohus jõuab järeldusele, et leppetrahv on kumulatiivse olemusega, võib liikmesriigi kohus seda üksnes vähendada, mitte aga tarbija suhtes täielikult kohaldamata jätta?
6. Kas direktiivi 93/13/EMÜ artikli 3 lõiget 1 koostoimes sama direktiivi artikli 4 lõikega 1 ja artikliga 5 tuleb tõlgendada nii, et „ebaõiglast lepingutingimust“ kujutab endast meditsiiniuasutuse ja tarbija, kes on täiendusõpet läbiv isik (eriarsti täiendusõpet läbiv arst), vahel sõlmitud lepingus sisalduv kokkulepe, mille kohaselt: a) ei ole lepingulise kohustuse täitmata jätmise korral maksmisele kuuluva trahvi konkreetset või maksimaalset suurust lepingu sõlmimise ajal kindlaks määratud ning tarbijal ei ole võimalik seda selgel ja arusaadaval viisil kindlaks teha ega arvutada, b) on ette nähtud sanktsioon, mille suurus on proportsionaalselt seotud eriarsti täiendusõpet läbiva arsti tulevase töötasuga, ning c) leppetrahvi suurus suureneb seda enam, mida hiljem lepingut enne kokkulepitud tähtaja lõppu ei täideta, st kui täitmata on veel väike osa kohustusest, ja leppetrahv suureneb, selle asemel et vastavalt tähtaja lõpuni jäänud ajale väheneda?
 7. Kas kriteeriume – mille alusel hinnata, kas lepingutingimus on ebaõiglane ja kas see on vastuolus hoiatava mõju ja tõhususe põhimõtetega, mille on Euroopa Kohus seoses tarbijakaitsega välja töötanud direktiivi 93/13/EMÜ tõlgendamist käsitlevas kohtupraktikas – tuleb samuti kohaldada nende tingimuste hindamisel, mis puudutavad täiendusõpet läbiva isiku vastutust kutsealase täiendusõppe ja eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamise lepingu raames?
 8. Kas juhul, kui eespool osutatud neljandale, viiendale, kuuendale ja seitsmendale küsimusele vastatakse eitavalt, tuleb kriteeriume, mille alusel hinnatakse, kas lepingutingimus on ebaõiglane ja kas see rikub hoiatava mõju ja tõhususe põhimõtteid, mille on Euroopa Kohus seoses tarbijakaitsega välja töötanud direktiivi 93/13/EMÜ tõlgendamist käsitlevas kohtupraktikas, analoogia alusel kohaldada ka olukorras, kus hinnatakse, kas kutsealase täiendusõppe ja eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamise lepingus sisalduv tingimus täiendusõpet läbiva isiku vastutuse kohta on kehtiv[?]

Viidatud õigusnormid

Riigisisese õigusnormid

- 1 Tööseadustiku (Kodeks na truda; edaspidi „KT“) artikkel 234:

Kutsealase täiendus- ja ümberõppe leping

- (1) Töösuhte pooled võivad sõlmida lepingu, mille ese on töötaja kutsealane täiendusõpe või kvalifikatsiooni omandamine mõnel teisel kutsealal või muus valdkonnas (ümberõpe).

[...]

(3) Lõikes 1 osutatud lepingus võivad pooled kokku leppida järgmises:

1. töötaja kohustus töötada tööandja juures teatud aja jooksul, kuid mitte kauem kui viis aastat;
2. vastutus õppe lõpetamata jätmise ja eelmises punktis nimetatud kohustuse täitmata jätmise eest.

2 KT artikkel 237:

Tööleping pärast täiendusõpet

Kui käesoleva peatüki kohase lepingu alusel toimunud õpe on lõpetatud, reguleeritakse pooltevahelisi töösuhteid töölepinguga või töölepingu vastava muudatusega.

3 KT artikli 326 lõige 1:

(1) Töötaja võib töölepingu üles öelda, esitades tööandjale kirjaliku ülesütlemisavalduse.

4 Võlasuhete ja lepingute seadus (Zakon za zadalzheniata i dogovorite; edaspidi „ZZD“ artikkel 9):

Lepingupooled võivad lepingu sisu vabalt kindlaks määrata, tingimusel et see ei ole vastuolus imperatiivsete õigusnormide ega heade kommetega.

5 ZZD artikli 26 lõige 1:

(1) Lepingud, mis rikuvad seadust või hoiduvad selle täitmisest, samuti heade kommetega vastuolus olevad lepingud, sealhulgas lepingud oodatava pärandi kohta, on tühised.

6 ZZD artikkel 82:

Kahjuhüvitis hõlmab tekkinud kahju ja saamata jäänud tulu, kui need on kohustuse täitmata jätmise otsene ja vahetu tagajärg ning olid kohustuse tekkimise ajal ettenähtavad. Kui aga võlgnik tegutses pahauskselt, vastutab ta igasuguse otsese ja vahetu kahju eest.

7 ZZD artikkel 92:

(1) Leppetrahvi eesmärk on tagada lepingulise kohustuse täitmine ja hüvitada lepingu rikkumisega tekitatud kahju, ilma et kahju oleks vaja tõendada. Võlausaldaja võib nõuda ka muu kahju hüvitamist.

(2) Kui leppetrahvi suurus on kahju suhtes ebaproportsionaalne või kui kohustust ei ole täidetud nõuetekohaselt või on täidetud üksnes osaliselt, võib kohus leppetrahvi summat vähendada.

Liidu õigusnormid

ELTL artikkel 45 (Töötajate vaba liikumine)

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 5 (Orjapidamise ja sunniviisilise töö keeld), artikkel 15 (Kutsevabadus ja õigus teha tööd) ning artikkel 31 (Head ja õiglasel töötingimused)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. septembri 2005. aasta direktiiv 2005/36/EÜ kutsekvalifikatsioonide tunnustamise kohta, muudetud direktiiviga 2013/55/EL – artikkel 2 (Kohaldamisala) ja artikkel 25 (Eriarsti õpe)

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes, põhjendused 10, 13 ja 16 ning artikkel 1, artikkel 2, artikkel 3, artikkel 4, artikkel 5, artikkel 6 ja artikkel 8

Asjaolude ja põhikohtuasja lühikokkuvõte

- 8 Kostja võeti 21. jaanuari 2019. aasta töölepinguga nr 11 „eriarsti täiendusõpet läbiva arstina“ tööle hageja sisehaiguste kliiniku kardioloogiaosakonda. 23. jaanuaril 2019 sõlmiti poolte vahel vastavalt KT artikli 234 lõikele 1 ka kutsealase täiendusõppe leping (edaspidi „leping“), mille kohaselt peab hageja korraldama kostjale kardioloogia erialal nelja-aastase täiendusõppe ning kostja kohustub täiendusõppe läbima, selle edukalt lõpetama ja omandama kardioloogia eriarsti kutsekvalifikatsiooni.
- 9 Hageja tagas praktilise täiendusõppe eri moodulites, mida pakuti õppe toimumise ajal teistes meditsiini-asutustes. Kostja omandas edukalt kardioloogia eriarsti kutsekvalifikatsiooni. Seejärel sõlmisid pooled 3. jaanuaril 2024 töölepingu nr 7, millega võeti kostja hagejast äriühingusse tööle kardioloogia eriarstina.
- 10 Kostja esitas 17. oktoobril 2024 töösuhte ülesütlemiseks kirjaliku avalduse, mille alusel lõpetati töösuhe 16. jaanuarist 2025.
- 11 Hageja saatis 15. aprillil 2025 kostjale notariaalselt tõestatud nõude tasuda hagejale kõik lepingu täitmata jätmise tõttu tasuda tulevad summad ning määras nõude täitmiseks seitsmepäevase tähtaja. Kostja ei ole hageja nõutud summasid seni tasunud.
- 12 Hageja esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule nõude kohustada kostjat maksma tagasi kardioloogia eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamisega seotud täiendusõppe kulud ning nõude kohustada kostjat maksma leppetrahvi koos

seadusjärgse viivisega, kuna kostja ei täitnud lepingujärgset kohustust töötada hagejaks olevas äriühingus viis aastat.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 13 Hageja väidab, et ta täitis kõik lepingust tulenevad kohustused korraliku ettevõtja hoolsusega.
- 14 Ta märgib, et kostja pidi 1. jaanuarist 2024 kuni 1. jaanuarini 2029 töötama meditsiiniuasutuses kardioloogia eriarstina. Kostja ei täitnud kohustust, kuna 17. oktoobril 2024 esitas ta töösuhte ülesütlemiseks kirjaliku avalduse, mille alusel lõpetati töösuhe 16. jaanuaril 2025, millest tulenevalt hõlmab ajavahemik, mil leping jäi täitmata, ajavahemikku 17. jaanuarist 2025 kuni 1. jaanuarini 2029.
- 15 Hageja väidab, et lepingulise kohustuse täitmata jätmise tõttu on kostja kohustatud hagejaks olevale äriühingule hüvitama tema koolituseks investeeritud summa ning maksma leppetrahvi, mille suurus võrdub kahe kuu töötasuga kardioloogia erialal.
- 16 Kostja vastuses esitab kostja nõudele vastuväited ja leiab, et esitatud nõue on põhjendamata ja tõendamata. Ta väidab, et leppetrahvi käsitlev lepingutingimus on õigusvastane, ebaselge ja vastuoluline. Tema sõnul hõlmab kokkulepitud leppetrahv üksnes eriarsti täiendusõpet läbiva arsti koolitusse investeeritud summat, millele lisandub sellelt summalt arvatav seadusjärgne viivis.
- 17 Lisaks väidab kostja, et nõutud summad ei kajasta tööandjal tegelikult tekkinud kahju ja nende väljamaksmine tähendaks alusetut rikastumist. Ta leiab, et tema täiendusõpet rahastas Bulgaaria õigusnormide kohaselt riik, mistõttu ei tule hageja esitatud koolituskulude hüvitamise nõuet täita. Nimelt eraldas selle summa hagi esitanud äriühingule tervishoiuministeerium (Ministerstvo na Zdraveopazvaneto).
- 18 Kostja märgib lisaks, et tööandja ei andnud talle võimalust töötada täies ulatuses vastavalt omandatud eriarsti kutsequalifikatsioonile ja sundis teda tegutsema sisehaiguste arsti kutsealal.

Eelotsusetaotluse põhjendused

- 19 Poolelioleva kohtuasja läbivaatamisel on Sofiyski rayoneni sadi (Sofia rajoonikohus) peamine kohustus tagada liidu õiguse täielik toime, kontrollides, kas KT sätted ja neile Varhoven kasatsioneni sadi (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus; edaspidi „VKS“) antud tõlgendus ei ole vastuolus töötajate vaba liikumise, kutsevabaduse ja olenevalt asjaoludest tarbijakaitse põhimõtetega.
- 20 Esmalt tekib küsimus, kas eriarsti täiendusõpet läbivat arsti, kes on sõlminud tervishoiuasutusega erialase täiendusõppe lepingu vastavalt KT artiklile 234 ja kes sama tervishoiuasutusega sõlmitud töölepingu alusel töötab selles tervishoiuasutuses „eriarsti täiendusõpet läbiva arstina“, tuleb pidada „töötajaks“

Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELTL“) kohaldamist käsitleva Euroopa Kohtu praktika tähenduses.

- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates on käesoleval juhul kohaldatav ELTL artikkel 45, kuna isik, kes töötab „eriarsti täiendusõpet läbiva arstina“, on hõlmatud liidu õiguses autonoomselt määratletud mõistega „töötaja“, isegi kui kutsealase täiendusõppe leping ei ole riigisisese õiguse kohaselt tööleping.
- 22 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on töösuhte peamine tunnus, et isik teeb teatud ajavahemiku jooksul teisele isikule selle juhendamisel teatud sooritusi, mille eest ta saab tasu. Euroopa Kohus leidis, et mõistet „töötaja“ ei või tõlgendada kitsalt, lähtudes riigisisestest määratlustest. Töötajana tuleb käsitada igäüht, kes teeb tegelikku ja tulemuslikku tööd, välja arvatud niivõrd väikesemahulist tööd, et see on ebaoluline ja kõrvaline (17. märtsi 2005. aasta kohtuotsus Kranemann, C-109/04, EU:C:2005:187, samuti 3. juuli 1986. aasta kohtuotsus Lawrie-Blum, 66/85, EU:C:1986:284, punktid 16 ja 17; 26. veebruari 1992. aasta kohtuotsus Bernini, C-3/90, EU:C:1992:89, punkt 14 ja 7. septembri 2004. aasta kohtuotsus Trojani, C-456/02, EU:C:2004:488, punkt 15).
- 23 Euroopa Kohus märgib 17. märtsi 2005. aasta kohtuotsuses Kranemann (C-109/04, EU:C:2005:187), et kuna õigusvaldkonna praktikandid teevad tegelikku ja tulemuslikku tööd, tuleb neid käsitada töötajatena EÜ asutamislepingu artikli 48 tähenduses. Punktis 13 on Euroopa Kohus praktikat sooritavate isikute kohta märkinud, et asjaolu, et nimetatud praktikat võib käsitada tegeliku kutsealase tööga seotud ettevalmistava praktikana, ei takista EÜ asutamislepingu artikli 48 kohaldamist, kui praktika sooritatakse tegelikule ja tulemuslikule tööle vastavalt ning selle eest saadakse tasu.
- 24 Bulgaaria kohtupraktikas lähtutakse valdavalt sellest, et KT artikli 234 kohase kutsealase täiendusõppe lepingu raames täiendusõpet läbiva isiku vastutus kahju eest on hõlmatud ZZZ artiklis 9 sätestatud lepinguvabadusega ega ole tööõiguse küsimus; vastavalt sellele ei käsita liikmesriigi kohtud täiendusõpet läbivaid isikuid töötajatenä ega kohalda töötajate kaitse rangemaid nõudeid.
- 25 Liidu õigus nõuab siiski, et liikmesriigi kohus hindaks lisaks lepingu formaalsele nimetusele ka muid asjaolusid. Kui arst läbib eriarsti täiendusõpet, on juhustega seotud sõltuvussuhtes ja saab tasu, on ta töötaja. 31. mai 1989. aasta kohtuotsuses Bettray (344/87, EU:C:1989:226) rõhutab Euroopa Kohus, et selle korra alt võivad välja jääda ainult tegevused, mis on „täiesti ebaolulised ja kõrvalised“. Arsti tegevus suures ülikoolihaiglas on kahtlemata tegelik ja tõhus töö, millest tulenevalt on kohaldatav ELTL artikli 45 kohane kaitse.
- 26 Tuleb märkida, et direktiivi 2005/36 artikli 25 lõikes 3 on sõnaselgelt sätestatud, et eriarsti koolitusega kaasneb osalemine kõigis koolitust korraldava osakonna arstlikes toimingutes, kaasa arvatud valvetes, millest tulenevalt pühendub eriarstiks koolitav kogu oma kutsealase tegevusega terve tööaasta ja aasta jooksul praktilisele ja teoreetilisele koolitusele vastavalt pädevate ametiasutuste

kehtestatud korrale. Peale selle näeb direktiiv imperatiivselt ette, et sellisel ametikohal töötamise eest makstakse asjakohast tasu.

- 27 Eriarsti täiendusõpet läbivad arstid kantakse töögraafikusse, nad võtavad üle valvekordi, teevad meditsiiniprotseduure ja kannavad vastutust. Oleks vale eitada, et eriarsti täiendusõpet läbivatele arstidele laieneb ELTL artikli 45 kohane kaitse, kuna nende praktiline õpe hõlmab tegelikku panust meditsiiniuasutuse tegevusse.
- 28 Teiseks tekib küsimus, kas meditsiiniuasutuse ja täiendusõpet läbiva (ja ka töölepingu sõlminud) isiku vahelises kutsealase täiendusõppe lepingus sisalduv tingimus, mille kohaselt peab arst, kes jätab täitmata oma kohustuse töötada pärast eriarsti kutsequalifikatsiooni omandamist selles meditsiiniuasutuses viis aastat, hüvitama täiendusõppe kulud ning maksuma leppetrahvi kahe kuu töötasu ulatuses, on vastuolus ELTL artiklis 45 sätestatud töötajate vaba liikumise põhimõttega.
- 29 Euroopa Kohus märkis 16. märtsi 2010. aasta kohtuotsuses *Olympique Lyonnais* (C-325/08, EU:C:2010:143), mis puudutas professionaalse jalgpalliklubi ja niinimetatud noormängija („*joueur espoir*“) vahel sõlmitud koolituslepingut, et ELTL artikliga 45 ei ole vastuolus süsteem, mis noormängijate värbamise ja väljaõppe soodustamise eesmärgil kindlustab väljaõppe taganud klubile hüvitise maksmise, kui noormängija sõlmib oma väljaõppeperioodi lõppedes elukutselise mängija lepingu teise liikmesriigi klubiga, tingimusel et selline kord suudab nimetatud eesmärgi täitmist tagada ega ületa selle saavutamiseks vajalikku. Selline kord, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mille kohaselt võidakse „lootustandvalt“ mängijalt, kes sõlmib oma väljaõppeperioodi lõpus elukutselise mängija lepingu teise liikmesriigi klubiga, välja mõista kahjuhüvitis, mille suurus ei sõltu väljaõppe tegelikest kuludest, ei ole selle eesmärgi saavutamise tagamiseks vajalik.
- 30 Euroopa Kohus märkis 4. oktoobri 2024. aasta kohtuotsuses *FIFA* (C-650/22, EU:C:2024:824), et õigusnormid, mis toovad töötajale (kõnealuses menetluses sportlasele) lepingu ülesütleamise korral kaasa ettenägematud ja potentsiaalselt väga suured finantsriskid, kujutavad endast vaba liikumise piirangut.
- 31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et küsimuses, kas juhul, kui jäetakse täitmata kohustus töötada meditsiiniuasutuses kindla aja jooksul, piirdub täiendusõpet läbiva isiku lepingujärgne vastutus vastavalt KT artikli 234 kohasele lepingule ainult täiendusõppe kuludega või kas võib nõuda ka leppetrahvi, on VKSi kohtupraktika vastuoluline.
- 32 Vastavalt VKSi 5. oktoobri 2011. aasta kohtuotsusele nr 272 tsiviilasjas nr 1637/2010 on viidatud sätte eesmärk, et kindlaksmääratud aja jooksul tööandja juures töötamine korvaks täiendusõppe kulud. Lähtutakse sellest, et selle tõlgenduse kohaselt tuleb igal juhul hüvitada üksnes kulud, mis on tekkinud, ja üksnes summas, mis vastab kohustuse täitmata jätmise kestusele.
- 33 Ent 27. juuni 2022. aasta kohtuotsuses nr 141, mis tehti tsiviilasjas nr 3429/2021, leidis VKS, et KT artikli 234 kohase lepingu tingimus, milles on kohustuse

- täitmata jätmise eest ette nähtud vastutus leppetrahvi näol, mis tuleb tasuda kohustuse hilinenud täitmise ja täitmata jätmise eest, ei ole tühine. Tegelikult võivad pooled vastavalt KT artikli 234 lõike 3 punktile 2 kokku leppida vastutuse selle eest, et töötaja jätab täitmata kohustuse töötada tööandja juures kindlaksmääratud aja jooksul, st seadusandja näeb sõnaselgelt ette, et on lubatud kokku leppida leppetrahv, mis ületab kutsealase täiendusõppe lepingu alusel makstud õppekulude summa.
- 34 Kolmandaks tekib küsimus, kas tingimus, mis näeb ette eriarsti täiendusõpet läbiva arsti kumulatiivse rahalise vastutuse õppekulude ja kahe kuupalga suuruse leppetrahvi näol, kui tööleping lõpetatakse enne viie aasta möödumist eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamisest, on vastuolus harta artikliga 5, artikliga 15 ja artikliga 31, kuna see võib piirata tema õigust tegutseda vabalt valitud kutsealal, seab ta ebaõiglaste ja väärikutse alandavate töötingimuste olukorda ning rahalise sanktsiooni ohu tõttu raskendab tal allkirjastatud töölepingu ülesütlemit.
- 35 Euroopa Kohus käsitles 20. märtsi 2025. aasta kohtuotsuses Arce (C-365/23, EU:C:2025:192) sarnast süsteemi (tingimus, mille kohaselt peab sportlane maksma 10% tulust, mida ta sai 15 aasta jooksul) ning rõhutas, et selliseid pikaajalisi rahalisi kohustusi tuleb analüüsida isikute põhiõiguste seisukohast.
- 36 Euroopa Kohus rõhutas 6. novembri 2018. aasta kohtuotsuses Bauer ja Willmeroth (C-569/16 ja C-570/16, EU:C:2018:871) ning kohtuotsuses Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften (C-684/16, EU:C:2018:874), et harta artikli 31 lõikel 2 on vahetu horisontaalne toime, mis tähendab, et töötaja saab sellele eraõiguslikust isikust tööandja (nagu haigla) vastu vahetult tugineda. Õigus „inimväärsetele töötingimustele“ hõlmab ka isiku õigust sellele, et tema seadusjärgse ülesütlemissõiguse kasutamise eest ei määrataks talle ülemääraseid karistusi.
- 37 Harta artiklis 5 on sätestatud sunniviisilise töö keeld ning tekib küsimus, kas olukord, kus noort spetsialisti sunnitakse tööd tegema ähvardusega kohaldada „tsiviilõiguslikku sanktsiooni“ (õppekulude hüvitamine ja leppetrahv), mida isik ei suuda tasuda, vastab sunniviisilise töö määratlusele, ning kas VKSi kohtupraktika, mis tunnistab sellised kumulatiivsed leppetrahvid kehtivaks ilma nende proportsionaalsust kontrollimata, seab eriarsti täiendusõpet läbivad arstid majandusliku sõltuvuse olukorda.
- 38 Neljandaks tekib küsimus, kas olukorras, kus on sõlmitud kutsealase täiendusõppe leping, mida ei loeta töölepinguks ja mille pooled on haigla ja eriarsti täiendusõpet läbiv arst, kes on füüsiline isik ja kes vastutab selle lepingu täitmata jätmise eest võlaõiguse alusel, tuleb kohaldada tarbijakaitset ja direktiivi 93/13 käsitlevat Euroopa Kohtu praktikat.
- 39 Bulgaaria õigusteoorias ja kohtupraktikas lähtutakse sellest, et KT artikli 234 kohane kutsealase täiendusõppe leping ei ole tööleping, olgugi et see on ette nähtud tööõiguse sätetega, kuna selle ese ei ole tööjõu pakkumine. Kohtupraktika

kohaselt on KT artikli 234 kohaste lepingute suhtes kohaldatav tsiviilõigus, täpsemalt ZZD.

- 40 Juhul kui liikmesriigi kohus peaks olema kohustatud lähtuma sellest, et tegemist ei ole töölepinguga ja et töötajate kõrgem kaitsetase ei ole kohaldatav, tuleb kindlaks teha, kas direktiiv 93/13 on kohaldatav kutsealase täiendusõppe ja eriarsti kutsequalifikatsiooni omandamise lepingu suhtes, mille on sõlminud haigla ja eriarsti täiendusõpet läbiv arst, kes lepingu sõlmimise ajal kardioloogia eriarsti kutsealal veel ei tegutsenud, ja seega, kas eriarsti täiendusõpet läbival arstil on tarbija staatus.
- 41 Direktiivi 93/13 kohaldamisalasse kuuluvad lepingud on määratletud viitega rollile, milles lepingupartnerid tegutsevad – vastavalt sellele, kas nad tegutsevad oma kaubandus-, majandus- või kutsetegevuse raames või mitte (24. oktoobri 2024. aasta kohtuotsus Zabitoń, C-347/23, EU:C:2024:919, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika). Seda, kas isikut tuleb pidada „tarbijaks“, tuleb hinnata asjaomase lepingu sõlmimise ajast lähtudes (vt selle kohta 9. juuli 2020. aasta kohtuotsus Raiffeisen Bank ja BRD Groupe Société Générale, C-698/18 ja C-699/18, EU:C:2020:537, punkt 73, ning 24. oktoobri 2024. aasta kohtuotsus Zabitoń, C-347/23, EU:C:2024:919, punkt 32).
- 42 Mõiste „tarbija“ direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tähenduses on objektiivne ja sõltumatu konkreetsetest teadmistest, mis puudutatud isikul võivad olla, või teabest, mis sel isikul tegelikult olemas on (3. septembri 2015. aasta kohtuotsus Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punkt 21).
- 43 Euroopa Kohus märkis 20. märtsi 2025. aasta kohtuotsuses Arce (C-365/23, EU:C:2025:192), et noor sportlane („lootustandev mängija“), kes sõlmib sportlase arengut ja karj  ari toetavate teenuste osutamise lepingu ja ei tegele selle spordialaga elukutseliselt, ei kaota „tarbija“ staatust direktiivi 93/13 artikli 2 punkti b tähenduses, kuna temast sai lepingu täitmise ajal elukutseline sportlane. Sellest järeldub, et isik on „tarbija“, kui ta ei tegele lepingu sõlmimise ajal oma majandus- või kutsetegevusega iseseisvalt ja tegelikult. Pealegi ei muuda staatust, mis tal oli kõnealuse lepingu sõlmimise ajal, pelk asjaolu, et seda tarbijat peetakse spordialal, kus ta hiljem sai elukutseliseks m  ngijaks, „lootustandvaks“ m  ngijaks, ega ka asjaolu, et selle lepingu ese oli seotud selle sportlase võimaliku tulevase elukutselise karj  ariga. Ka asjaolu, et asjaomasel tarbijal võis olla potentsiaalselt olulisi teadmisi või teavet spordialal, kus ta hiljem sai elukutseliseks m  ngijaks, ei mõjuta staatust põhikohtuasjas kõne all oleva lepingu sõlmimise ajal.
- 44 Kui kohaldada eespool nimetatud kriteeriume eriarsti täiendusõpet läbiva arsti suhtes, siis võib väita, et erialase täiendusõppe lepingu sõlmimise ajal oli tegemist täiendusõpet läbiva isikuga, kes ei olnud veel eriarsti kutsealal t  otanud ning kellel ei olnud kogemusi, teadmisi ega positsiooni, et mõjutada lepingu tingimusi.

- 45 Peale selle võib haiglat käesoleval juhul kahtlemata pidada „müüjaks või teenuste osutajaks“ direktiivi 93/13 artikli 2 punkti c tähenduses (tuginedes 17. mai 2018. aasta kohtuotsusele Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320).
- 46 Juhul kui täiendusõpet läbiv isik on tarbija direktiivi 93/13 tähenduses, tekib viiendaks küsimus, kas täiendusõppe lepingu tingimus, mis näeb juhul, kui tööleping öeldakse üles enne viie aasta möödumist eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamisest, ette õpet läbiva isiku (eriarsti täiendusõpet läbiva arsti) rahalise vastutuse õppekulude ulatuses ja leppetrahvi kahe kuu töötasu ulatuses, kujutab endast ebaõiglast tingimust selle direktiivi tähenduses.
- 47 Direktiivis 93/13 ette nähtud läbipaistvuskohustus tähendab, et tarbijal peab juba lepingu sõlmimise ajal olema võimalik hinnata lepingu majanduslikke tagajärgi. Arsti erialased teadmised ei vabasta haiglat kohustusest seda teavet anda. 21. septembri 2023. aasta kohtuotsuses mBank (Poola õigusvastaste tingimuste register) (C-139/22, EU:C:2023:692) on märgitud, et direktiivi 93/13 artikli 4 lõiget 2 koostoimes selle direktiivi artikli 2 punktiga b tuleb tõlgendada nii, et müüjal või teenuste osutajal on kohustus teavitada asjaomast tarbijat sõlmitud lepingu põhitunnustest ja sellega seotud riskidest ning seda isegi siis, kui tarbija on selle müüja või teenuste osutaja töötaja ja tal on selle lepingu valdkonnas asjakohased teadmised. Tarbija peab saama täpsete ja arusaadavate kriteeriumide põhjal ette näha sellest tingimusest talle tulenevaid majanduslikke tagajärgi (30. aprilli 2014. aasta kohtuotsus Kásler ja Káslerne Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282).
- 48 Juhul kui direktiiv 93/13 ei ole vaidlusaluse õigussuhte suhtes vahetult kohaldatav, tekib nimelt kuuendaks küsimus, kas lepingutingimuste ebaõiglase laadi kriteeriume, mille on Euroopa Kohus seoses tarbijakaitsega välja töötanud direktiivi 93/13 tõlgendamist käsitlevas kohtupraktikas, tuleb analoogia alusel kohaldada ka olukorras, kus hinnatakse, kas kutsealase täiendusõppe ja eriarsti kutsekvalifikatsiooni omandamise lepingus sisalduv tingimus täiendusõpet läbiva isiku vastutuse kohta on kehtiv.
- 49 On tõsi, et Euroopa Kohus määras 16. märtsi 2010. aasta kohtuotsuses Olympique Lyonnais (C-325/08, EU:C:2010:143) ja 4. oktoobri 2024. aasta kohtuotsuses FIFA (C-650/22, EU:C:2024:824) kindlaks aluspõhimõtted õppega seotud tasude proportsionaalsuse kohta, kuid need kohtuotsused tehti profispordi valdkonnas. Arsti kutseala eripärad on siiski põhimõtteliselt teistsugused ja käesoleval juhul on nende küsimuste kohta vaja eraldi otsust, kuna meditsiinitegevus on seotud kodanike elu ja tervise kaitsmisega seisneva avaliku ülesande täitmisega ning meditsiinalane täiendusõpe ei ole pelgalt õigus kutsealasele arengule, vaid on seaduses ette nähtud tingimus tegutsemiseks „eriarsti“ kutsealal.